

DOI (Article): <https://doi.org/10.31108/2.2019.4.18.8>

УДК 925:159.913-05

Примачок Л. Л.

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ СФОРМОВАНОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФІЗИЧНИХ РЕАБІЛІТОЛОГІВ

Примачок Л. Л. Емпіричне дослідження стану сформованості професійної компетентності фізичних реабілітологів. У статті з'ясовано, що професійна компетентність є необхідною характеристикою фахівця, який працює в сфері фізичної реабілітації, та має складну структуру. В її складі було виокремлено три компоненти – когнітивний, соціально-психологічний та ціннісно-смысловий.

Проведено експериментальне дослідження, в результаті якого вивчено психологічні особливості розвитку професійної компетентності у фізичних реабілітологів, які вже мають вищу освіту та працюють із спеціальності. Визначено, що професійна компетентність фізичного реабілітолога є достатньо складним психологічним феноменом, який включає в себе новоутворення в поєднанні когнітивної складової із комунікативним та інформаційним субкомпонентами. Наголошено, що наявність професійної компетентності є важливою умовою становлення і розвитку психотерапевтичної майстерності, що в цілому утворює зміст психологічної культури фахівця з фізичної реабілітації.

З урахуванням отриманих емпіричних результатів виокремлено чотири основні групи функцій фізичного реабілітолога: прийняття рішень (вибір цілей і альтернативних варіантів рішення); планування та проведення діагностики (план і послідовність реалізації рішення); психотерапевтичне керівництво (інформаційну взаємодію та мотивування); інформаційний контроль (співвіднесення необхідного і допустимого результату на кожному етапі реалізації рішення). Сформованість когнітивної та базових складових (комунікативної та інформаційної) соціально-психологічного компонентів професійної компетентності фізичного реабілітолога дозволили зробити висновок щодо поліфункціональності професійної діяльності фахівця з фізичної реабілітації.

Ключові слова: *фахівець з фізичної реабілітації, професійна компетентність, когнітивна складова, комунікативний субкомпонент, інформаційний субкомпонент, функції фізичного реабілітолога.*

Примачок Л. Л. Эмпирическое исследование состояния сформированности профессиональной компетентности специалистов по физической реабилитации. В статье установлено, что профессиональная компетентность является необходимой характеристикой специалиста, который работает в сфере физической реабилитации. Указано, что профессиональная компетентность имеет достаточно сложную структуру. В её составе было выделено три компонента – когнитивный, социально-психологический и ценностно-смысловой.

В статье описано проведённое экспериментальное исследование, в результате которого изучены психологические особенности развития профессиональной компетентности у специалистов в сфере физической реабилитации, которые уже имеют высшее образование и работают по своей специальности. Определено, что профессиональная компетентность физического реабилитолога является достаточно сложным психологическим феноменом, который включает в себя личностные новообразования в сочетании когнитивной составляющей с коммуникативным и информационным субкомпонентами. Отмечено, что наличие профессиональной компетентности является важным условием становления и развития психотерапевтического мастерства, что в целом образует содержание психологической культуры специалиста по физической реабилитации.

С учётом полученных эмпирических результатов выделены четыре основные группы функций специалиста по физической реабилитации: принятие решений (выбор целей и альтернативных вариантов решения заданий и задач); планирование и проведение диагностики (план и последовательность реализации решения); психотерапевтическое руководство (информационное взаимодействие и мотивации пациента); информационный контроль (соотнесение необходимого и допустимого результата на каждом этапе реализации решений). Сформированность когнитивного компонента и базовых составляющих (коммуникативной и информационной) социально-психологического компонента профессиональной компетентности физического реабилитолога

позволили сделать вывод о полифункциональности профессиональной деятельности специалиста по физической реабилитации.

***Ключевые слова:** специалист по физической реабилитации, профессиональная компетентность, когнитивная составляющая, коммуникативный субкомпонент, информационный субкомпонент, функции физического реабилитолога.*

Постановка проблеми. В результаті теоретичного аналізу проблеми професійної компетентності фахівця з фізичної реабілітації, здійсненого в попередніх наших публікаціях [12; 13], було з'ясовано, що професійна компетентність як необхідна характеристика фахівця, який працює в сфері фізичної реабілітації, має складну структуру. В її складі було виокремлено три компоненти – когнітивний, соціально-психологічний та ціннісно-смысловий.

На основі аналізу наукових джерел, які розкривають особливості даних складових професійної компетентності стосовно діяльності фізичного реабілітолога, було зроблено висновок, згідно з яким кожен з цих компонентів також інтегрує в собі певний зміст. Також слід зауважити, що з огляду на достатню вивченість змісту професійної компетентності як психологічного феномена, до сьогодні залишаються нез'ясованими її особливості, які стосуються безпосередньо діяльності фізичних реабілітологів. Зокрема, потребують більш точного, спеціального наповнення основні компоненти професійної компетентності даного фахівця. Наявність зазначених прогалів в емпіричних дослідженнях у зв'язку із неабияким попитом на професійну практику, необхідну для вдосконалення професійної підготовки фізичних реабілітологів, зумовили необхідність проведення нами наступного етапу дослідження – експериментального.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Як було зазначено в останніх дослідженнях [19], бути суб'єктом професійної діяльності означає бути професіоналом високого рівня в своїй галузі. Це також передбачає сформованість здатності реабілітолога перебувати в свідомому ставленні фахівця до себе і своєї діяльності з метою її творчого перетворення і постійного професійного самовдосконалення.

Так, на думку дослідників [1; 10], професіоналізм у фаховій діяльності реабілітолога експлікується в умінні фіксувати і тлумачити професійні ситуації, завдання і задачі на основі ретельного, детального аналізу професійних ситуацій. Професіоналізм має на увазі, що реабілітолог знає, як працювати, як планувати курс фізичної реабілітації, яким чином розв'язувати професійні проблеми. Досягненням професіоналізму вважаються стабільно високі результати професійної діяльності, особистісна та професійна надійність, суверенність тощо [6].

Інші автори [3; 11] серед домінуючих характеристик професіоналізму вбачають не лише глибоке знання своєї справи і досконале оволодіння професійними знаннями, вміннями та навичками, а ще й здатностями об'єктивно оцінювати себе та інших, повагу до себе, колег та пацієнтів, що великою мірою визначає самостійність мислення і готовність у випадку необхідності не приймати загальноприйняте, готовність змінювати існуючу теорію і практику фізичної реабілітації тощо.

Таке природне включення взаємодоповнюючих характеристик багатьох визначень в змістовому просторі поняття «професіоналізму», запропонованого М.Л. Смульсон [14], свідчить про повноту і точність відображення його сутності, що, в кінцевому результаті, виявляє себе в здатності реабілітолога прийняти як особистісно значуще практичне, рефлексивне ставлення до себе і своєї діяльності з метою її творчого перетворення і професійного вдосконалення.

Отже, завданнями дослідження є:

1. Змодельувати структуру професійної компетентності фахівця з фізичної реабілітації.
2. Шляхом проведення експериментального етапу дослідження вивчити психологічні особливості розвитку професійної компетентності у фізичних реабілітологів, які вже мають вищу освіту та працюють зі спеціальності.

3. Виокремити основні групи функцій фізичного реабілітолога, які визначатимуть ефективність здійснення фахівцем професійної діяльності.

Виклад основного матеріалу і результатів дослідження. Спираючись на аналіз наукової літератури [3; 19], а також враховуючи особливості професійної діяльності фахівця з фізичної реабілітації, побудуємо структуру професійної компетентності даного спеціаліста. За нашим підходом, до структури професійної компетентності реабілітолога входять компоненти (когнітивний, соціально-психологічний та ціннісно-смысловий), кожен із яких вміщує структурні складові (або субкомпоненти). Структуру професійної компетентності фахівця з фізичної реабілітації наведено на *рис. 1*.

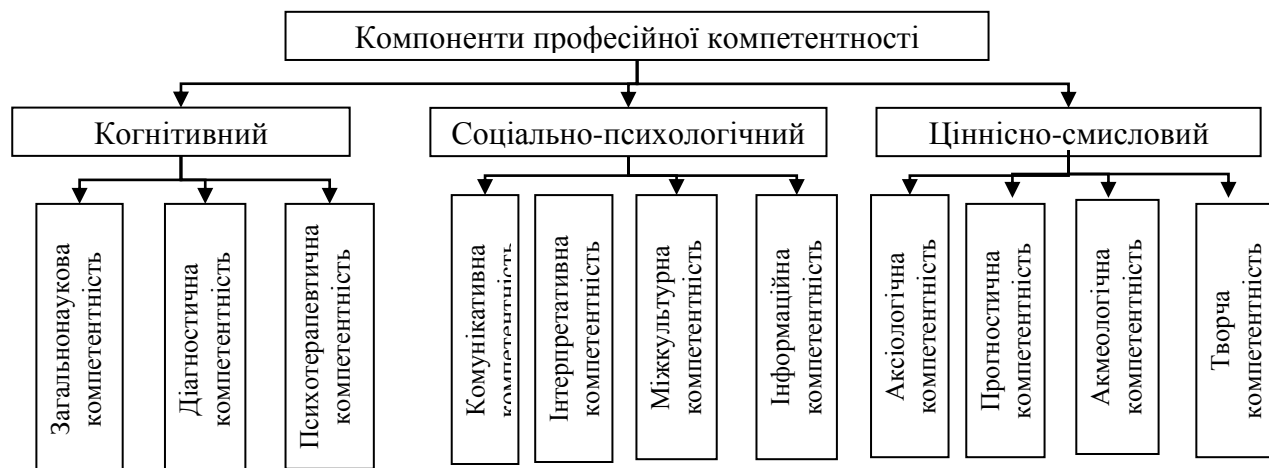

Рис. 1. Структура професійної компетентності фахівця з фізичної реабілітації

Метою експериментального етапу дослідження, який проходив з 2016 по 2019 рр., було вивчення психологічних особливостей розвитку професійної компетентності у фізичних реабілітологів, які вже мають вищу освіту та працюють зі спеціальності. Експериментальною гіпотезою було припущення, згідно з яким розвиток професійної компетентності у фізичних реабілітологів відбувається найбільшою мірою ефективно в умовах розширення їх загальної ерудиції з організації практичної діяльності в професійній сфері; вдосконалення соціально-психологічного компонента професійної компетентності в поєднанні значущих для фізичного реабілітолога компонентів; розвитку особистісних якостей, що сприяють ефективності вирішення професійних завдань в освітній сфері.

Основна емпірична гіпотеза: на початку проведеного дослідження ми припустили, що рівень розвитку професійної компетентності фізичних реабілітологів буде залежати від сформованості у фахівця всіх складових когнітивного, соціально-психологічного та ціннісно-смыслового компонентів професійної компетентності. Отже, чим вищим є рівень розвитку всіх складових професійної компетентності, тим більшою мірою є сформованою професійна компетентність фізичних реабілітологів в цілому. Також ми передбачали, що професійна компетентність фізичних реабілітологів залежатиме від стажу роботи фахівця, його професійних досягнень (зокрема, від посади, яку він займає), а також від гендерних особливостей особистості спеціаліста.

Експериментальні завдання: виявити рівень сформованості компонентів професійної компетентності фізичних реабілітологів; конкретизувати зміст ефективного розвитку професійної компетентності у фізичних реабілітологів.

Сформульовані завдання вимагали конструювання досить складного експерименту, який складався з кількох організаційно-змістових *етапів*:

- початковий (січень – березень 2016 р.). – передбачав роботу з експертами, спрямовану на виявлення основних компонентів професійної компетентності фізичних реабілітологів;

- констатувальний етап (березень 2016 р. – лютий 2018 р.) полягав у виявленні особливостей вихідного стану професійної компетентності фізичних реабілітологів та студентів – майбутніх фахівців; констатувальний зріз проводився серед студентів 4 курсу, які вже завершують навчання на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»;

- формувальний етап (березень 2018 р. – квітень 2019 р.) передбачав цілеспрямований розвиток професійної компетентності у студентів – майбутніх фізичних реабілітологів – у межах психологічного супроводу, що мало за мету вивчення комплексу спеціально розроблених спецкурсів і застосування доцільних у даному випадку освітніх технологій;

- контрольний зріз супроводжував формувальний етап і включав проведення серії вимірів, що дозволяють встановити рівень розвитку професійної компетентності студентів – майбутніх фізичних реабілітологів – під впливом комплексу спеціальних заходів.

Оскільки передбачалося вивчення пролонгованого ефекту проходження студентами комплексу навчальних курсів, спеціально розроблених для розвитку професійної компетентності студентів – майбутніх фізичних реабілітологів, то серії контрольних зрізів проводилися по завершенню кожного року навчання.

Динаміка розвитку професійної компетентності вивчалася у зіставленні відповідних показників контрольної та експериментальної груп, а також із порівнянням «еталонного» змісту професійної компетентності, яка є властивою успішним фізичним реабілітологам.

В експериментальній частині дослідження використовувалися наступні *методи і методика*. Метод спостереження був спрямований на фіксацію особливостей низки компонентів професійної компетентності фізичних реабілітологів. В експерименті використовувалося кілька різновидів методу спостереження – стороннє і включене, вибіркоче, лонгітюдне тощо. Стороннє спостереження проводилося для отримання незалежних особливостей професійних характеристик спеціалістів на початкових етапах експерименту. Включене спостереження дозволило зафіксувати зміни в професійній компетентності фахівців у ході формувального експерименту. Вибіркове спостереження дало можливість сконцентруватися безпосередньо на найбільшою мірою значущих проявах професійної поведінки фахівців, виключивши інші, менш важливі для експерименту деталі. Вибір лонгітюдного спостереження був зумовлений завданням виявлення динаміки розвитку професійної компетентності спеціалістів під впливом вивчення комплексу спеціалізованих курсів та семінарів.

Метод опитування було застосовано для виявлення оцінок успішності фізичних реабілітологів, які проставляються їхніми безпосередніми керівниками (зазначені оцінки використовувалися для підбору групи експертів); суб'єктивних оцінок розвитку професійної компетентності фахівців з фізичної реабілітації. Виявлені в процесі експерименту характеристики сприяли досягненню ефекту ідеографічного дослідження, що дозволяє виявити індивідуальні особливості професійної компетентності, більш точно позначити зміст змін, що відбуваються зі студентами під впливом формувального етапу експерименту.

Метод бесіди використовувався на початковому етапі взаємодії з керівниками установ (завідуючими відділень) і був також спрямований на їхню підготовку до виконання ролі експертів із виявлення й оцінки компонентів професійної компетентності фізичних реабілітологів. Під час взаємодії з завідуючими відділень застосовувалася напівстандартизована форма бесіди, яка передбачала варіативність шляхів досягнення певних очікуваних результатів за умов дотримання заздалегідь спланованих шляхів її організації.

Метод експертних оцінок дозволив визначити базові характеристики професійної компетентності фізичного реабілітолога. Робота з експертами включала два етапи – підготовчий і основний. Основний етап бесіди передбачав перерахування експертами складових професійної компетентності фізичних реабілітологів, їх оцінку тощо з урахуванням впливу цих складових на успішність виконання фахівцями професійної діяльності.

Метод тестування застосовувався для виявлення поточного рівня розвитку компонентів професійної компетентності. У психодіагностичній частині експерименту використовувалися такі *тестові методики*: «Методика діагностики комунікативної толерантності» (В.В. Бойко) [2]; шкала товариськості Фрайбурзького особистісного опитувальника (FPI) [17]; «Методика визначення рівня розвитку інтелектуальної рефлексії на матеріалі розв'язання задач евристичного типу» (А.В. Карпов) [4]; методика «Діагностика емпатії» (А. Меграбян, Н. Епштейн) [7]; «Опитувальник самоактуалізації САМОАЛ» (Е. Шострем, в модифікації Л.Я. Гозмана, Ю.Є. Альшиної, М.В. Загіки та М.В. Кроз) [18]; опитувальник здатності до управління самопрезентації у спілкуванні (М. Снайдер) [15]; опитувальник «Стиль саморегуляції поведінки» (В.І. Моросанова) [9]; методика «Діагностика мотивації до уникнення невдач» (Т. Елерс) [8]; тест-опитувальник для визначення самоствавлення особистості (В.В. Столін, С.Р. Пантелеєв) [16]; методика діагностики провідного типу реагування (М.М. Кашапов, Т.Є. Шалаєва) [5].

У нашому дослідженні брали участь молоді фахівці зі стажем роботи до 10 років, а саме:

- група F1 – реабілітологи-жінки, які мають стаж роботи до 5 років (48 фахівців);
- група F2 – реабілітологи-чоловіки, які мають стаж роботи до 5 років (45 фахівців);
- група F3 – реабілітологи-жінки, які мають стаж роботи від 5 до 10 років (39 фахівців);
- група F4 – реабілітологи-чоловіки, які мають стаж роботи від 5 до 10 років (40 фахівців).

У даній статті представлено результати, отримані за проведеним емпіричним дослідженням професійної компетентності фізичних реабілітологів, які вже закінчили вищі освітні заклади і мають в загальному стаж роботи від 0 до 10 років. Що стосується груп F1–F4, то в цих респондентів не було діагностовано статистично значущої різниці в результатах (тобто рівень сформованості професійної компетентності фахівців від 0 до 10 років є приблизно однаковим; також не діагностовано статистично значущої різниці в результатах між чоловіками та жінками). Отримані нами результати даних респондентів наведено в *таблиці 1*.

Як свідчать наведені в *табл. 1* результати, дані за субкомпонентами, які входять до когнітивного та соціально-психологічного компонентів професійної компетентності фізичних реабілітологів, в основному увійшли до першого, базового фактора. Зокрема, це такі субкомпоненти: загальнонаукова компетентність, діагностична та психотерапевтична компетентності, які увійшли до когнітивного компонента професійної компетентності фізичного реабілітолога, а також комунікативна та інформаційна компетентності, що віднесені нами до другого, соціально-психологічного компонента професійної компетентності. Такий розподіл змінних за факторами дозволяє нам зробити певні висновки стосовно професійної компетентності фізичного реабілітолога в цілому, а також щодо сформованості професійної компетентності фахівця зокрема.

Таким чином, професійна компетентність фізичного реабілітолога є достатньо складним психологічним феноменом, який включає в себе новоутворення в поєднанні когнітивної складової із комунікативним та інформаційним субкомпонентами. Отже, наявність професійної компетентності є важливою умовою становлення і розвитку психотерапевтичної майстерності, що в цілому утворює зміст психологічної культури фахівця з фізичної реабілітації.

Отримані нами у молодих фахівців результати щодо базових особливостей професійної компетентності фізичного реабілітолога дозволяють віднести: зумовленість цілей і завдань діяльності фізичного реабілітолога соціальним замовленням суспільства – оптимально реалізувати потенційні можливості суб'єктів лікувального процесу: поліфункціональність і гуманітарну спрямованість праці фізичного реабілітолога.

Отже, професійно важливі якості особистості фізичного реабілітолога – це узагальнені, найбільш стійкі характеристики, які мають вирішальний вплив на ефективну реалізацію професійної діяльності. Отримані нами емпіричні результати вказують, що істотне значення для реалізації напрямку керівництва в діяльності фізичного реабілітолога мають комунікативні, мотиваційно-вольові і моральні якості особистості.

**Результати косокутової факторизації даних респондентів груп F1–F4
(у балах, констатувальне дослідження)**

№ з/п	Назва змінної	Фактори	
		Фактор 1	Фактор 2
1	Загальнонаукова компетентність	0,5834	-0,0003
2	Діагностична компетентність	0,5711	-0,0012
3	Психотерапевтична компетентність	0,5318	0,0004
4	Комунікативна компетентність	0,5048	-0,0001
5	Інформаційна компетентність	0,4764	-0,0135
6	Міжкультурна компетентність	0,0005	0,3321
7	Прогностична компетентність	0,0016	0,3017
8	Аксіологічна компетентність	-0,0002	0,2718
9	Акмеологічна компетентність	-0,0014	0,2649
10	Творча компетентність	-0,0025	0,2310
	Питома вага (загальний показник)	4,7	1,8

До комунікативних якостей фізичних реабілітологів груп F1–F4 відносять: здатність до корпорації і групової роботи (0,6834); поведінкові орієнтації під час розв’язання конфліктних ситуацій (0,6402); соціальна компетентність у процесі реалізації своїх цілей (контактність (0,6324), комунікабельність (0,6501), сила переконання (0,5831), шарм (0,4701), манера впевнено тримати себе (0,4314)). Важливими також є мотиваційно-вольові якості фізичного реабілітолога (прагнення до успіху (0,6714), орієнтація на досягнення (0,7311), рішучість (0,7402), самовизначення (0,5108)) і мотиваційно-моральні (чесність (0,5301), порядність (0,5516), сумлінність (0,5727), принциповість (0,5002), відповідальність (0,5246), уважність до людей (0,5425)).

Організаторські якості дозволяють фахівцеві з фізичної реабілітації організувати власну професійну діяльність, планувати роботу, забезпечувати чіткий контроль. Найбільш важливими з них є: психологічна вибірковість (здатність адекватно відображати групові цінності і інтереси колективу; 0,6425); критичність і самокритичність (здатність бачити недоліки у вчинках і діях співробітників і здійснювати цілеспрямований вплив на них; 0,5734); вимогливість (узгодження можливостей суб’єктів з особливостями ситуації і складністю завдань, які вирішуються; 0,5126); схильність до організаторської діяльності (0,5028); цілеспрямованість (вміння ставити чіткі і послідовні цілі і прагнути до їхнього досягнення (0,6120)); гнучкість (здатність реально оцінювати обставини, адаптуватися до них, не змінюючи при цьому власних принципових позицій; 0,5263); працездатність (здатність тривалий час виконувати роботу з високою ефективністю; 0,5428); самостійність, тобто здатність здійснювати діяльність, спираючись на власні можливості (0,5839); дисциплінованість (підпорядкування встановленому порядку, вміння налагоджувати і підтримувати дисципліну в колективі; 0,5126); ініціативність (вміння діяти енергійно, здатність формулювати ідеї і окреслювати шляхи їх втілення; 0,5621).

Поряд з перерахованими, для професійної діяльності фізичного реабілітолога неабияке значення мають такі пізнавальні якості: системне, аналітичне, прогностичне, прагматичне мислення (0,6318); оперативна пам’ять (0,5934); здатність до самоорганізації та самовдосконалення (0,7113); комунікабельність, ініціативність і здатність впливати на людей (0,6237); гнучкість, творчий підхід (0,4894); емоційність (0,5131); стресостійкість (0,6828) тощо.

Висновки. Таким чином, вивчення професійної компетентності фізичного реабілітолога має базуватись на конкретизації змісту сфери його діяльності. Отримані нами результати дозволяють виокремити чотири основні групи функцій фізичного реабілітолога: прийняття рішень (вибір цілей і альтернативних варіантів рішення); планування та проведення діагностики (план і послідовність реалізації рішення); психотерапевтичне керівництво (інформаційна

взаємодія та мотивування); інформаційний контроль (співвіднесення необхідного і допустимого результату на кожному етапі реалізації рішень). Сформованість когнітивної та базових складових (комунікативної та інформаційної) соціально-психологічного компонентів професійної компетентності фізичного реабілітолога дозволяють зробити висновок щодо поліфункціональності професійної діяльності фізичного реабілітолога.

Поліфункціональність професійної діяльності на практиці, в свою чергу, породжує багатозначність ролей, які виконує реабілітолог: ролі генератора ідей, концептолога – провідника концепції управління, інноватора – як захисника, так і організатора реалізації інновацій, організатора – проектувальника організаційних структур, арбітра – головної постаті в розв’язанні конфліктів, експерта – людини, яка вміє провести аналіз і дати об’єктивну оцінку певної ситуації, консультанта – фахівця, здатного дати корисні рекомендації, поради та настановлення.

Різноманітність професійної діяльності фізичного реабілітолога вимагає від нього ретельної організації своєї власної діяльності і прояву високого рівня професійної компетентності. Таким чином, сформованість професійної компетентності фізичного реабілітолога ми не зводимо лише до показника готовності до виконання діяльності, а також лише до здатності приймати обґрунтовані, професійно виважені та управлінські рішення.

Також поняття професійної компетентності фізичного реабілітолога не буде використовуватись нами для характеристики сукупності знань, умінь і навичок у сфері виконання професійної діяльності. Так, ми пов’язуємо поняття професійної компетентності фізичного реабілітолога зі знанням справи, з самою сутністю роботи, яка виконується, зі способами і засобами досягнення заздалегідь сформованих цілей. Розглядаючи компетентність фахівця як необхідну умову виконання його ефективної професійної діяльності, ми також будемо вивчати професійну компетентність реабілітолога як одне з базових понять психології здійснення терапевтичного впливу та як фактор вдосконалення власної професійної діяльності.

Також професійну компетентність фізичного реабілітолога слід розглядати як володіння ним засобами розв’язання реабілітаційних завдань. Зовсім не випадковим є те, що до поняття професійної компетентності фізичного реабілітолога ми включаємо результати конкретних способів здійснення психотерапевтичного впливу, тобто досвід практичного використання тих чи інших психотерапевтичних методів та прийомів.

Перспективи подальших досліджень. У подальших емпіричних дослідженнях маємо за мету перевірити гіпотезу про те, що стимулювання розвитку професійної компетентності майбутніх фізичних реабілітологів є можливим за умови деталізації змісту професійної компетентності цієї групи фахівців; впровадження у навчальний процес комплексу спеціально розроблених факультативів та спецкурсів, а також тренінгів, спрямованих на формування професійних знань, умінь, навичок і професійно важливих якостей особистості, які сприяють успішному виконанню спеціалістами професійних завдань.

Список використаних джерел

1. Андреев А.С. Фасилитация личностного роста : монография. Симферополь, 2012. 212 с.
2. Бойко В.В. Методика диагностики коммуникативной толерантности. 2017. URL: psylist.net/praktikum/boiko.htm.
3. Карамушка Л.М. Гуманізація управлінського процесу в школі як умова особистісного розвитку керівників, вчителів та учнів. *Міжнародний семінар з гуманістичної психології та педагогіки* : тези доповідей і повідомлень (Рівне, 15–17 червня 1998 року). Рівне : Ліста, 1998. С. 42–43.
4. Карпов А.В. Методика определения уровня развития интеллектуальной рефлексии на материале решения задач эвристического типа. 2018. URL: psylist.net/praktikum.
5. Кашапов М.М., Шалаева Т.Е. Методика диагностики ведущего типа реагирования. 2019. URL : https://studme.org/153315/psihologiya/metodika_dagnostiki_vedushego_tipa_reagirovaniya_kashapov_shalaeva.
6. Котик І.О. Психологія особистісної надійності людини в раціогуманістичній перспективі : монографія. Київ : Інтерсервіс, 2017. 448 с.
7. Меграбян А., Епштейн Н. Методика «Диагностика эмпатии». 2015. URL : hrliga.com/index.php?module=profession&op=view&id=847.
8. Методика Т. Елерса: діагностика мотивації до уникнення невдач. 2008. URL : <http://personal.in.ua/article.php?id=508>.
9. Моросанова В.І. Опитувальник «Стиль саморегуляції поведінки». 2017. URL : <https://www.google.com/url.psy.kpi.ua>.

10. Неижмак В.В. Образовательный процесс в вузе в контексте компетентностного подхода. *Сборник научных трудов УФВУС*. Ульяновск : УФВУС, 2004. С. 122–124.
11. Поліщук М.М. Педагогічні засади розвитку професійної компетентності фахівців митної справи у процесі підвищення кваліфікації : автореф. дис. ... канд. педагог. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Київ, 2006. 19 с.
12. Примачок Л.Л. Психологічні засади дослідження процесу професійного становлення особистості. *Актуальні проблеми психології* : зб. наук. праць Ін-ту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. 2019. Том I: Організаційна психологія. Економічна психологія. Соціальна психологія. Вип. 52. С. 93–99.
13. Примачок Л.Л. Функціональний аспект професійного становлення особистості. *Актуальні проблеми психології* : зб. наук. праць Ін-ту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. 2019. Том I : Організаційна психологія. Економічна психологія. Соціальна психологія. Вип. 51. С. 22–30.
14. Смұльсон М.Л. Проектування дистанційних розвивальних середовищ 2016. URL: psytir.org.ua/index.php/technology.../22/6.
15. Снайдер М. Опросник способности к управлению самопрезентации в общении. 2016. URL: <https://www.google.com/url.kspu.edu>.
16. Столін В.В., Пантелєєв С.Р. Тест-опитувальник для визначення самоставлення особистості .2018.URL: <https://studfiles.net>.
17. Фрайбургский многофакторный личностный опросник. 2018. URL: <https://www.google.com/url>.
18. Шострем Е. «Опитувальник самоактуалізації САМОАЛ / в модифікації Л.Я. Гозмана, Ю.Є. Альшиної, М.В. Загіки та М.В. Кроз. 2017. URL: <https://www.google.com/url/psytests.org>.
19. Mykhalchuk N., Tabachnikov S., Kharchenko Ye., Ivashkevych E. The Empirical Research of the Experience of Reflection of Future Psychologists. *Психологічні перспективи*. Вип. 33. Луцьк : Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, 2019. С. 248–260.

Список використаних джерел

1. Andreev A.S. Fasilitacija lichnostnogo rosta : monografija. Simferopol', 2012. 212 s.
2. Bojko V.V. Metodika diagnostiki kommunikativnoj tolerantnosti. 2017.URL: psylist.net/praktikum/boiko.htm.
3. Karamushka L.M. Humanizatsiia upravlinskoho protsesu v shkoli yak umova osobystisnoho rozvytku kerivnykiv, vchyteliv ta uchniv. *Mizhnarodnyi seminar z humanistychnoi psykholohii ta pedahohiky* : tezy dopovidei i povidomlen (Rivne, 15–17 chervnia 1998 roku). Rivne : Lista, 1998. S. 42–43.
4. Karpov A.V. Metodika opredelenija urovnja razvitija intellektual'noj refleksii na materiale reshenija zadach jevristsicheskogo tipa. 2018. URL: psylist.net/praktikum.
5. Kashapov M.M., Shalaeva T.E. Metodika diagnostiki vedushhego tipa reagirovaniya. 2019. URL : https://studme.org/153315/psihologiya/metodika_diagnostiki_vedushego_tipa_reagirovaniya_kashapov_shalaeva.
6. Kotyak I.O. Psykholohiia osobystisnoi nadiinosti liudyny v ratsiohumanistychnii perspektyvi : monohrafiia. Kyiv : Interseervis, 2017. 448 s.
7. Megrabjan A., Epshtejn N. Metodika «Diagnostika jempathii». 2015. URL : hrliga.com/index.php?module=profession&op=view&id=847.
8. Metodyka T. Elersa: diahnozyka motyvatsii do unyknennia nevdach. 2008. URL : <http://personal.in.ua/article.php?id=508>.
9. Morosanova V.I. Opytuvalnyk «Styl samorehuliatcii povedinky». 2017.URL : <https://www.google.com/url/psy.kpi.ua>.
10. Neizhmak V.V. Obrazovatel'nyj process v vuze v kontekste kompetentnostnogo podhoda. *Sbornik nauchnyh trudov UFVUS*. Ul'janovsk : UFVUS, 2004. S. 122–124.
11. Polishchuk M.M. Pedahohichni zasady rozvytku profesiinnoi kompetentnosti fakhivtsiv mytnoi spravy u protsesi pidvyshchennia kvalifikatsii : avtoref. dys. ... kand. pedahoh. nauk : spets. 13.00.04 «Teoriia i metodyka profesiinnoi osvity» / Kyiv, 2006. 19 s.
12. Prymachok L.L. Psykholohichni zasady doslidzhennia protsesu profesiinoho stanovlennia osobystosti. *Aktualni problemy psykholohii* : zb. nauk. prats In-tu psykholohii imeni H.S. Kostiuka NAPN Ukrainy. 2019. Tom I: Orhanizatsiina psykholohiia. Ekonomichna psykholohiia. Sotsialna psykholohiia. Vyp. 52. S. 93–99.
13. Prymachok L.L. Funktsionalnyi aspekt profesiinoho stanovlennia osobystosti. *Aktualni problemy psykholohii* : zb. nauk. prats In-tu psykholohii imeni H.S. Kostiuka NAPN Ukrainy. 2019. Tom I : Orhanizatsiina psykholohiia. Ekonomichna psykholohiia. Sotsialna psykholohiia. Vyp. 51. S. 22–30.
14. Cmұlson M.L. Proektuvannia dystantsiinykh rozvyvalnykh sere dovyyshch 2016. URL: psytir.org.ua/index.php/technology.../22/6.
15. Snajder M. Opromnik sposobnosti k upravleniju samoprezentatsii v obshhenii. 2016. URL: <https://www.google.com/url.kspu.edu>.
16. Stolyn V.V., Pantelieiev S.R. Test-opytuvalnyk dlia vyznachennia samostavleniia osobystosti .2018.URL: <https://studfiles.net>.
17. Frajburgskij mnogofaktornyj lichnostnyj opromnik. 2018. URL: <https://www.google.com/url>.
18. Shostrem E. «Opytuvalnyk samoaktualizatsii SAMOAL / v modyfikatsii L.Ia. Hozmana, Yu.Ie. Alosyhnoi, M.V. Zahiky ta M.V. Kroz. 2017. URL: <https://www.google.com/url/psytests.org>.

19. Mykhalchuk N., Tabachnikov S., Kharchenko Ye., Ivashkevych E. The Empirical Research of the Experience of Reflection of Future Psychologists. *Psykhologichni perspektyvy*. Vyp. 33. Lutsk : Skhidnoevropeiskyi natsionalnyi universytet imeni Lesi Ukrainky, 2019. S. 248–260.

Prymachok, L. L. The empirical research of the state of the formation of professional competence of physical rehabilitologists. The article deals with the problem of the professional competence which is a necessary characteristic of a specialist who has his/her professional activity in a field of physical rehabilitation. It was shown that the professional competence has a complex structure. It consists of three components – a cognitive one, a social-psychological component and a value-semantic one.

The author of the article organized the experimental study which had been conducted with the study of psychological features of the development of professional competence of physical rehabilitators. These specialists had already graduated from the universities and have also worked as physical rehabilitologists. It has been determined that the professional competence of a physical rehabilitologist is a rather complex psychological phenomenon, which includes personal neoplasms in a combination of the cognitive component with the communicative and informational subcomponents. It was emphasized that the presence of professional competence was an important condition for the development of psychotherapeutic skills, which in general formed the content of a psychological culture of a specialist in a field of physical rehabilitation.

Based on the empirical results having been obtained, four main groups of functions of the physical rehabilitologist were distinguished: decision making (choice of goals and alternative solutions); planning and conducting diagnostics (plan and sequence of implementation of the solution); psychotherapeutic guidance (using interactive information and stimulating motivation); information control (correlation of necessary and the most acceptable result at each stage of the implementation of a decisions). The development of a cognitive component and other basic subcomponents (communicative and informational ones) of social-psychological components of the professional competence of a physical rehabilitologist allowed us to emphasize on the polyfunctionality of the professional activity of a specialist in a field of physical rehabilitation.

It was noted that the diversity of the professional activity of a physical rehabilitologist required from a specialist careful organization of his/her own activity and a high level of a professional competence. Thus, the development of a professional competence of a physical rehabilitologist is not reduced by the author of the article only as the indicator of readiness to perform some activities, but also as the ability to make informed, professionally considered and well-controlled decisions.

It was also emphasized that the concept of the professional competence of a physical rehabilitologist would not be used by us to characterize the set of knowledge, skills and abilities in a field of professional activity. Thus, the author of the article links the concept of professional competence of a physical rehabilitologist with some knowledge of the case, with the very essence of the activity having been performed, with the ways and means of achieving the pre-formed goals. Considering the competence of a specialist as a prerequisite for the performance of his/her effective professional activity, we will also study the professional competence of a rehabilitologist as one of the basic concepts of psychology of providing therapeutic influence and as a factor of improving specialist's own professional activity.

Keywords: specialist in a field of physical rehabilitation, professional competence, a cognitive component, a communicative subcomponent, the informational subcomponent, functions of a physical rehabilitologist.

Відомості про автора

Примачок Людмила Леонтіївна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри суспільних дисциплін навчально-наукового інституту економіки та менеджменту Національного університету водного господарства та природокористування, м. Рівне, Україна.

Prymachok, Liudmyla Leontiivna, PhD in Pedagogical Sciences, Professor's assistant of the Department of social disciplines of Educational-scientific institute of economy and management of National University of Water Management and Nature usage, Rivne, Ukraine.

E-mail: Natasha1273@ukr.net

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6591-5223>

Отримано 1 листопада 2019 р.
Рецензовано 11 листопада 2019 р.
Прийнято 18 листопада 2019 р.